

Оюн дузазы-биле уругну экологтук кижизидилгезин сайзырадыры.

Эге I. Назы четпээн уругларнын экологтук кижизидилгезинин сорулгалары.

Эге II. Уругларны экологтук өөрөдилгеге өөрөдирде ажыглаар аргаларлыг оюннар:

А) Экологтук кижизидилгеге сюжеттиг оюнну ажыглаары.

Б) Бойдузун амылыг болгаш амы чок хевирин домейлээн ойнаарактар-биле оюн хевирлиг ооредиг.

В). Чогаалдарда турар маадырларны домейлежиткен ойнаарактар.

Г) Аян-чоруктуг оюн хевирлиг ооредиг.

Д) Тыва улустун сагып чоруур чанчылдарынга даянган оюннар.

Эге кирилде сос.

20 чыл бурунгаар школа назыны четпестернин экология болгаш экологтук билиг дугайында чугаа чорбайн турган. Амгы уеде ол айтырыг школа назыны четпээннер педагогиказынын кол угланышкыны болуп чуртун школа назыны четпээннернин албан черлеринде нептергей апарган. Херек кырында амгы үениң шупту комплекстиг, базистиг программалары школа назы четпээннернин, экологтук кижизидилгезиниң талазы-биле тускай өөрөдилгени чорудуп турар, хөй-хөй немелде программалар бар. Бугу Россия, регион, хоорай чергелиг конференцияларны экологтук профилактика талазы-биле эртирип турар, педагогиканын дээди өөрөдилге черлеринде болгаш колледжтерде тускай курстар бар, чамдык школа назыны четпээннернин албан черлеринде башкы-экологтар бар апарган.

Назы четпээннер албан чери амдыгааштан эгелеп чаа салгалды ону долгандыр турар бойдузун тускай көрүп, оон сагыш салыр объектизи кылдыр кижизидеринге туруштуун көргүзөр ужурлуг. Экологтук медреселди хевирлээри- амгы уеде дошкольниктернин албан черинин чугула сорулгазы болур. Ам чугле Россияда эвес, бугу делегейде экология бергедээшкннер кончуг хой. Ол чуге ындыгыл дээрге уруглар садтарында экологтук кижизидилгеже эвээш сагып турганы болур. Амгы экология байдалы херек кырында ниитилел амыдыралынын бугу аспектилерин радикалдыг болгаш бугу тала оскертиишкин чока кылыры шуут болдунмас. Баштайгы 7 чыл бот - медреселди тургузарын чедип алыры болур: чаш кижичоок болгаш таныыр улузунун аразынга бодунун туружун билип эгелээр, бодун долгандыр турар чүүлдерни медресеп билип эгелээр болгаш оон үнезин ангылап билир апаар. Ол үеден эгелеп бойдус-биле харылзааларнын үндезини тургустунуп эгелээр, улуг улустун дузазы-биле ону бүгү улустун ниити унелиг чүүлү деп чаш кижичоок медресеп билип эгелээр.

Чаштарнын сонуургаачалын, чаш кижини долгандыр турар бойдузун идепкейлиг шингээдип алырын, эт-сеп болгаш болуушкуннар аразынга харылзааларнын араларын билип алырынга-чугле оюн дузалаар. Амыдыралдан болуушкуннарнын көрүжүн оюн-биле өөрөдириге уруглар эстетиктиг болгаш сеткил-сагыш хайныгышкынын, бойдус дугайында оларнын билиишкинин улгатырар.

Сөөлгү үеде Россиянын регионнарында идепкейлиг чогаадыкчы чорук чоруп турар. Тус чернин онзагай болгаш социал байдалынга, национал чанчылдарынга дууштуруп (Петербург, Якутия, Пермь, Екатеринбург, Нижний Новгород, Дальний Восток, Липецк, Сочи) уругларнын экология билиглериниң программаларын башкылар, экологтар ажылдап кылганнар. А бистин Тывада амдызында ындыг тускай назы четпээн уруглар садынга программа тургустунмаан.

Назы четпээн уругларнын экологтук кижизидилгезинин сорулгалары.

Экологтук билиглеринин сорулгазы болза:

1. Экологтук культураны хевирлээри
2. Экологтук медреселди хевирлээри
3. Тодаргай чурумну тывылдылары (мотивация)
4. Бойдуска хумагалыг болгаш ынак болуру.

Уругларнын экологтук кижизидилгезинге дүрүмчуткан оюннар болгаш оон ужур дузазы.

Назы четпээн уругларга оюнун онзагай хевирин, эн-не сайзырангай чоруу тыптып келир болгаш сайзырап эгелээр. Ону психологияда болгаш педагогикада сюжеттиг оюн деп адап турар. Ындыг оюнга чаш кижинин бугу-ле психологтук шынары болгаш тускай талаары хевирлетинер. Ынчангаш оюн уезинде хостуг чурум, кичээнгей болгаш угаан сайзырап эгелээр.

Угаан сайзырадыр сорулга - ол дээрge уругнун бирле чувени сактып алыры, сонuurгак болгаш чаш кижинин оюнга коскузу-биле ылгалып келири болур.

Бойдуска уругларнын сагыш-сеткил хайныышкынын хевирлээрде кижидикчи башкы оюннарнын дыка хой хевирлерин ажыглап турар. Кижидикчи башкы бойдус дугайында бодалдарга ундезилетинген утказынын талазы-биле шимченгир оюннары чаштары-биле эртирер ужурлуг. Ындыг оюннар уругларнын хайгааралындан алган баштайгы билиглерин быжыглаар.

Долгандыр турар бойдуска хамаарыштыр экологтуг медеpелди кижидеринге хой аргаларны, хамыктын мурнунда дидактиктиг (ооредилгелиг) оюннары уругларга берип турар. Утказынын талазы-биле оюннарнын болуушкуннары янзы-буру болган тудум, оюннарнын аргалары улам солун болгаш ажыктыг болур. Оларны кижидикчи башкынын чогаадып кылырда кижинин база дириг амытаннарнын онзагай талаларын болгаш амыдырал байдалын уругларнын билиинге чолениир херек.

Ооредилгенин оюннар ойнаар чуруму дидактиктиг сорулгаларны шиитпирлээринге угланган болгаш кичээлдер уезинде оюнну организиcтаары-биле холбаалыг.

Башкылар уруглары-биле ойнап, оларны ойнаарынга болгаш оюннун чурумнарын сагыырынга ооредип, башкарыкчы болгаш киржикчи болур.

Оюн - чаш кижиден оюн дуpумнеринге чагыртырынын негелделери:

Эштери-биле кады ойнап турар уезинде болуп турар сюжетке кичээнгейлиг болур

Ол бугу демдектерни сактып алыр ужурлуг

Дурген бодап билири чугула

Хенертен болган байдалда чуну кылырыл, оон канчаан шын унерин бодаар.

Ынчалза-даа ол-ла бугу нарын чуулдерни чаш кижик кууседип турза-даа, ону ол ооредилгенин болуушкуну деп угаап шыдавас, чаш кижик чугле ойнап тургаш ооренип алыр.

Анаа байдалда оюннар эртирери нарын талаларлыг болур: олар оскээр будалыычал, боттарынын кичээнгейин оске чуулдерже, кижилерже угландыра бээр. Ынчангаш ындыг оюннарда коску чараш кылдынган материал ажыглаары ажыктыг, ол ышкаш солун оюннар чогаадып алыры, шупту уругларны чангыс айтырыгны харыыларынче угландыраp.

Тоолчургу маадырнын дузузы-биле кандыг-даа оюнну эртирип болур. Чижелээрge: **«Моогулуг алаак», «Куску арга», «Аннарга бажынны тудар», «Эмден белетке»**. Дириг амытаннарга, унуштерге, амы чок бойдуcтун дугайында сонuurгалды уругларга тывылдырарда хуулгазын байдалдыг оюннар дузалыг болур.

Куш-культура кичээлдеринде уругларны янзы-буру шимчээшकिनер болгаш оюннар мергежилин чорударда оттунчек ун шимчээшкин хевирин ажыглап, чаш кижик бодунун таныыры дириг амытаннарнын (аннарнын, куштарнын, курт кымысаяктын, ыяштарнын и т.д) дурзу-хевирин коргузер. Дириг амытаннар уннерин, дурзу-хевир оттунер оюннар уругларнын чогаадыкчы ажылын, сагыш-бодалды, шимчээшकिनче болгаш турар черинге уг-шигни, кичээнгейлиг чорукту, чугаазын болгаш оске-даа чуулдерни сайзырадыр.

Оюн хевирин-биле кичээлдерге алган билиглерин уруглар шенелделер болгаш частырыглар аргаларынга ундезилеп боттун шенелде ажылынга «хынап» турарлар. Чоорту бичии шенелделер оюн-дуржулгалар апаар болгаш дидактиктиг (ооредиглиг) оюнда ышкаш ийи эгелээшकिनниг апаар:

1. Ооредиг-билиг.

2. Оюн хевирлиг ооредиг.

Оюн аяны чаш кижинин сагыш-сеткил кодурлуушкунун кушталдырып турар болур. Оон туннелинде оюн-дуржулга уезинде бойдус хурээлелилин харылзааларынын, шынарынын, ылгавырынын дугайында шингээдип алган билиглери улам быжыг апаар.

Экологтуг кижидилгеге сюжеттиг оюнну ажыглаары.

Оюн хевирлиг ооредилге.

Сюжеттиг оюн - ол дээрge амыдыралда азы чогаал ажылында болуп турар болуушкуннарнын катаптаашкыны болур. Бо таварылгада кижилер азы чогаалдарда турар маадырлары киржип турар. Башкыларнын болгаш психологтарнын шинчилелдери сюжет-рольтуг оюннун тургузуу тодаратынган: бодал байдалы, утказы, рольдар, ролдарда состери, болуушкун, херек чуулдер болгаш ойнаарактар - биле оюннар хамааржыыр.

Сюжет-рольдуг оюннарны ийи хевирин демдеглер болур: Бот-тускайлан оюннар.

Кижизидикчи башкынын тургусканы болгаш оон удуртулгазы-биле эртер оюннар.

Оюн экологтуг кижизидилгенин аргазы дээрге-ле кижизидикчи башкынын тускай удуртулганы бойдус болуушкунун билип алырынын, бойдус – билетаныштыларынын оюну болур.

Кижизидикчи башкынын уруглар-биле ооредип турар ындыг оюнун хевирин ооредиглиг оюн байдалы деп адап болур.

Оюн хевирлиг ооредиг – ол дээрге долу унелиг, ынчалза-даа тускай тургускан сюжет-рольдуг оюн болур.

Ону дараазында чуулдер илередип турар: - **Оюн хевирлиг ооредиг** – кыска болгаш нарын эвес амыдыралчы болуушкуннарга ундезилеп тургустунган азы назы четпээн уругларга эки таныш тоолчургу чогаалдарга болуушкуннар болур.

- **Оюн хевирлиг ооредиг** – ол болза эргежок чугула ойнаарактар-биле деритинген болур ону шыгжап кадагалаар чер турар.

- Оюннун утказынга ооредиглиг сорулга, кижизидикчи сорулгага салдынган турар ужурлуг.

- Оюнну кижизидикчи башкы эртирер: адын болгаш сюжедин, рольдарнын хуваалдазын кылып, бир рольду бодунга алгаш ону кууседир, сюжет ёзугаар бодал байдалын деткиир.

- Кижизидикчи башкы бугу оюнну боду башкарап: сюжеттин байдалын, уругларнын рольдар кууседип турарын, рольдарнын аразында харылзааларны хайгаарап коор; оюнну рольдун чугаалары болгаш оюн коргузуглери-биле байыдар. Оон туннелинде дидактиктиг сорулга куусетинер.

Уругларны бойдус-биле таныштырар, оларнын экологтуг кижизидилгезинге салдар чедирер, янзы-буру программалыг сорулгалыг чедимчелиг ажылдап турар, ынчангаш **оюн хевирлиг ооредигнин** ангы-ангы хевирлери бар:

1. Ойнаарактар-биле **оюн хевирлиг ооредиг**.

2. Чогаалдарда турар маадырлар-биле **оюн хевирлиг ооредиг**

3. Аян-чорук хевиринин **оюн хевирлиг ооредиг**

Бойдустун амылыг болгаш амы чок хевирин домейлээн ойнаарактар-биле оюн хевирлиг ооредиг.

Домейлежиткен ойнаарактар - ол дээрге бойдустун объектилерин коргузуп турар ойнаарактар болур: дириг-амытаннар азы унуштер. Дириг-амытаннарнын ойнаарак домейлери дыка хой, ол канчаар-даа кылдынганы бар (чымчак, резин, пластмасс, шимчеп ажылдай бээр). Унуштернин ойнаарак домейлери улуг-ла хой эвес, ол болза ангы хемчээлдиг пластик ёлкалар, ыяштар, моогулер, чимистер болгаш ногаалар, «Чиполлинонун ужуралдары» деп тоолдун овур-хевирлери.

Бойдустун амылыг болгаш амы чок хевирин домейлээн ойнаарактарлыг оюннарнын эки талазы чул дээрге оон дузазы-биле 2-3 харлыг уругларга дириг амьтаннарнын тускай онзагай талаларынын дугайында тодаргай сактып билип алырын хевирлеп турар.

Бичии уругларга ойнаарактын дузазы-биле шынап дириг амьтаннын эн-не ылгалып турар чуулун коргузуп болур. Ындыг ойнаарактарнын дузазы-биле чуну эдилди кылып болурун, а дириг амьтан-биле чуну кылып болурун белении-биле коргузуп болур, тодаргайлаарга дириг болгаш дириг эвес объектилернин ажылынын ангы-ангы хевирлерин тодаргай коргузуп болур.

Домейлежиткен ойнаарактар -биле оюн хевирлиг ооредигни кайы-даа хар-назын группаларынга ажыглап болур, харын-даа чугле дириг объектилер-биле домейлештиреринден ангыда, оларнын дурзу хевирлерин чуруктар-биле деннеп болур.

Домейлежиткен ойнаарактар кандыг-даа оюн хевирлиг ооредиг оюннарынче, экологтуг кижидилгезинин кандыг-даа хевиринче кирип болур: хайгааралдар, ооредилге, бойдуска, куш-ажыл. Оларны чоогунда чурумалдыг бойдус булунунга ап алгаш, чоруп болур, чогаал номчулгазы-биле-даа чуруктаркорулдези-биле холбаштырып болур.

Бо бугу таварылгада ол чуулдер бойдус бойдус дугайында тодаргай шынга дуушкек сагыш-бодалдарны уругларга хевирлетинеринге дузалаар. Чамдык таварылгада **домейлежиткен ойнаарактар** дириг амьтан-биле таныштыларынын мурнунда коргузер болза, ажыктыг болур. Анаа чамдык суй чемиштиглер: диис, ыт. Кодан болгаш оскелер-даа хамааржыыр. Олар

уругларга коску болгаш куштуг сагыш-сеткил хайныышкынын тывылдырар, ынчангаш анаа ойнаарактар безин ында каар.

Чогаалдарда турар маадырларны домейлежиткен ойнаарактар.

Домейлежиткен ойнаарактар хевири уругларга эки билдингир чогаал маадырларынын овур-хевири коргускен ойнаартар ажыглаары хамааржыыр. Ынак тоолдарнын, чугааларнын, диафильмнернин, мультфильмнернин маадырларын сагыш-сеткил хайныышкыны-быле хулээп алыр болгаш оларнын угаан-бодалын оттуруп, ол объектилерни отунуксээр апаар.

Экологтуг кижизидилгенин сорулгазын ботандырада утказы бойдус-биле харылзашкан, а маадырлары шимчээшкинниг ойнаартар тааржыыр. Уруглар чогаалынын болуунде ындыг чогаалдар хой. Ол дээрге улустун болгаш авторларнын тоолдары **«Репа», «Шокар дагаа», «Кызыл бортчугеш», «Эмчи Айболит» дээш о.о бар.**

Домейлежиткен ойнаарактарнын дузазы-биле коргузерде кижизидикчи башкы ойнаарактын состери болгаш шимчээшкиннери, оон чогаал намдарынга дуушкен турар ужурлуг. Ынчангаш чогаал маадыры – ол дээрге ооредилгелиг сорулганы шийтпирлээринге билдингир аажы-чанныг маадыр болур. Олындыг арга уругларга солун, чуге дээрге ол бодунун ойнап турар эштери -биле кады киржип турары анаа чугула ооредиглиг. Чогаал маадырынга уруг бурузу киржип болур.

Аян-чоруктуг оюн хевирлиг ооредиг.

Бо таварылгада аян-чоруктар---ол дээрге делгелгелер, фермалар, зоопарк, бойдус салону, экскурсиялар, походтар, экспедициялар, чоруктар болгаш аян-чорук дээн ышкаш янзы-буру оюннар болуу болур чыынды ат-дыр.

Бо оюннар уезинде уруглар солун черлерни кезип чорааш, бойдус дугайында чаа билиглерни алыр. Чугле ынчан назы четпээн чаш уруг чаа-чаа черлер-биле, дириг амытаннар-биле, унуштер-биле таныжып ап, долгандыр турар бойдус дугайын, кижилернин ажыл чорудулгазынын дугайын янзы-буру дыннадыгларны билип алырлар. Уруглар чаа черлерге баргаш, чаа объектилер-биле болгаш болуушкуннар-биле танышкаш, боттарын аян-чорукчулар, туристер, шинчилекчилер, корукчулер бис деп, бодап алыр ужурлуг.

Оюн аян-чорук чамдыкта бердинген уени-даа ажа бээр, ынчалза-даа ол айыыл чок, чуге дээрге шынарлыг оюн эн улуг хемчээлге хогжууру чугле ажыктыг болур.

Тыва улустун сагып чоруур чанчылдарынга даянган оюннар.

Оюнну кижиге амытан торутунуп кел-ле ойнап эгелээр болгаш кижини бугу назынында удеп кээр. Оюннун кижиге ужур дузазын санап четпес. Тыва оюннар бистин ада-огбелеривистин бурун шагдан бээр бодап тыпканы, оларнын амыдыралы-биле чарылбас холбаалыг оюннар болур. Ол оюннар чаш уругларнын угаан медресин быжыктырарынга кончуг дузалыг. Уругларга дараазында тыва оюннарны ойнадып болур:

Шимченгир оюн «Аргада кат-чимис чыылынар...». Тыва чоннун база бир чаагай чанчылы кат-чимис курлавыры. Башкы уругларга аргадан кат чыып алырын сумелээр. Башкынын холунда чуруктар бар, ол чурукта тыва чонун сагып келген чанчылдары (чечек чулбас-уруг дарыгнын куду чайлаар; дагылгалыг черден будук сыкпас, каттап болбас, ыяш кеспес-улуг улустун сунезини чайлаар д. о. о болур)

- Аргага канчаар алдынары (курт-кымысаяк оон уреп болбас, ховаган тудуп болбас, от салып болбас дээш оон-даа оске).

Башкы чурукту кодурерге-ле уруглар харыыны бээр. Оон соонда корзинага кат чыып 2 болук шимченгир оюнну ойнаар.

Оюн «Кажыктаары». Хой кажыкты стол кырынга «аът» чарыштырары-биле домей кылдыр дизе тургузуп алыр. Харылаан болук-ле кажыктын эгелээн ужун орта (старт) 4 болукке чарлып алыр, азы 2 уруг «тыва чоннун сагылгаларын мурнажып чугаалап эгелээр» (баштай бирги 2 болук сагылгалар чугаалаар, а оске 2 болук оон тайылбырын кылыр. Чижээ: суг бажын хирлендирбес, оът бажын кайы хамаан чок сыга баспас)

Оюн «Аът чарыштырары». Аът чарыштырар черге аъттарны чыскаапкаан. Чарыш эгелээр деп барган. Чарыштырар черлер дараазында:

1. оът сиген элбек чер.
2. Куу хову

3. Эм оъттарлыг чер.

Уруглар каш дугаарын шилип алганыл? Чуге оът-сигенниг черге мал чарыштырбазыл?

Уруглар боттарынын бодалын илередир. Башкы немелде тайылбырны чорудар. Оон соонда «Аът чарыштырары» деп оюнну ойнаар.

Оюн «Чинчи чажыраы». Уругларнын баарында чуруктар азыпкаан. Башкы чинчини бир урунгун холунга чажыраар, а бир уруг даап тывар. Тыпаан уруга мурнунда турар ушуштер дугайында тывызыктын дузазы-биле айтырар. Уруг тып аарга, ол унуш бистин Тыгавыста бар бе деп тодаргайлаар. А бир эвев уруг чинчини тып алып болза, тыпкан уруг улаштыр чинчини чажыраар. Шак ындыг хевирлиг оюн уламчылаар.

Оюн «Чок-Бар». (Тыванын ховар унуштери болшаш дириг амытаннарынын дугайында). Бо оюну ойнаар бертинде 1-2шактыг кичээлдерни башкы кылыр азы баш бурунгаар тайылбыр ажылды чуруктар дузазы-биле чорудар. Оон соонда уругларнын билиин быжыглап бо оюну эртитер. Оюнун кол киржикчизи чугле «чок» азы «кийе» деп айтырыглар салыр, чижээ: кандыг бир дириг амытаннын кайы кожуунда азырап тудуп турарын, дурзу хевирини кандыгыл, чуну чирил, каяа чуртаарыл дээн ышкаш айтырыгларны эштеринге салыр, артканары харыылаар. Бир дугаар дурген харыылаан кижини кол ойнакчы болур. Уруглар харыылап шыдаваан болза кол ойнакчы оюну картап эгелээр.

Оюн «Хуулгаазынныг шоодайжыгаш». Тыва чемнерни чуден кылырын тывар.

Оюн «Бодалгалажыыры». Тыва чон бижик чок уеде угаан-биле бичи уругларнын угаан бодалын сайзырадыры – биле болгаш малдыназы кижинин овур хевиринде чуу барын быжыглаар арга биле бо оюну ойнадып чорааннар. Бо уеде база ол органы нептергейи-биле ажыглап турар. Ойнакчылар саны хамаан чок болур. Кижини бурузу тус-тус болуп алгаш ойнаар.

-Ошкунун мыйызы кажыл?

-3 ошкунун мызызы кажыл?

-Ошкунун буду кажыл?

-Кижинин кара кажыл?

-Кижиде каш салаа барыл? (1,2 холунда) и т.д.

Оюн «Чер суг, от агаар». Уруглар долгандыр туруп алырлар, ортузунда башкарыкчы.

Башкарыкчы бомбукту уругларнын бирээзинче октапкаш «чер» деп адапкан болза, бомбукту тудуп алган уруг черге хамаарышкан сагылгаларнын бирээзин чугалаар база чер кырынын дириг амытаннын бирээзин адаар, «суг» дээн болза база анаа хамаарышкан сагылгалар база балыктар аттарын чугалаар, «агаар» дээн болза куштар ады база сагылгалар чугалаар; «от» дээн болза анаа хамаарыштыр сагылгаларны чугалаар. Часкан кижини оюндан үнер.

Оюн «Унушту тып». Бо оюн уругларнын думчуунун чыды-биле база салааларынын баштары – биле эм оъттарны ылгап билиринге ооредир оюн. Стол кырынга эм оъттар (артыш, ыт кады, чодураа, чыжыргана, бору оьду д.о.о.). Уруглар караан шийип алгаш, чытавышаан, салааларынын баштары-биле тывар. Тыпкан унуштун ажыын чугалаар. Оюн оон-даа улаштырар.

Оюн «Долгандыр турар хурээлел».

Стол кырында кижини, дириг амытан, чечек, агаар, кушкаш, суг, от, хун чуруктар азы ойнаарактар бар. Башкы: - Оларнын бирээзин ап кааптар болза чер делегей – биле чуу болурул? Уруглар харыыны бээрге, оон башкы сагылгалар дугайында билиин быжыглап айтырыглар салыр, а уруглар харыылаар.

Оюн «Дириг амытаннардаан агаар бойдусту демдегле». Шагдан тура бистин өгбелеривис чылдын 4 эргилдезинде агаар бойдустун өскерлишкиннерин дириг амытаннарнын аажы-чанындан били ап чорааннар. Анаа дууштур ажыл-агайын башкарып чорааннар. Ынчангаш бо органы уругларга оюнга ажыглаарда дириг амытаннын өскерлип турар аажы-чаңын көргүскен чуруктарны ажыглап тургаш оюну чорудар

Туннели.

Садик назылыг уруглар-биле экологтуг кижизидилгезинин ажылынга ажыглаар чуулдер:

1. Ажылдарынын аразында харылзаазын баш удур бодап кылган чангыс-ай көөрү.
2. Музыка.
3. Уран чурулга ажылы.
4. Физкультура.

5. Оюннар.
6. Театр ажылы.
7. Литература.
8. Тускай схемалыг чуруктар (моделирование)
9. Тулевизордан дамчыдылгалар корулдези
10. Экскурсиялар.
11. Уругларнын бот - тывынгыр ажылы, азы чаш уругнун янзы-буру ажылынын экологиязы болур.

Экология талазы-биле өөредилге үезинде оюннар болгаш оюннар байдалын ажыглап турда, уруглар элээн кичээнгейлиг апаарлар. Олар сонuurгал-биле дириг амытаннар болгаш унуштер дугайында чугааларны дыннап алырлар, оларны сонuurгадап турар хой немелде айтырыгларны база салып турарлар.

Школа назыны четпейн чорда долгандыр турар черивиске баштайгы медедел тыптып келир: чаш кижиге бойдус дугайында сеткил хайныышкынныг сонuurгалды алыр, амыдыралдын янзы-буру хевирлеринин дугайында чыып бодап эгелээр.

Ынчангаш шак кол уеде экологтуг бодалдың, медеделдин, экологтуг культуранын баштайгы үндезиннери тургустунуп келир.

**МБДОО детский сад «Салгал» общеразвивающего вида с приоритетным
осуществлением физического развития воспитанников
с. Барлык Барун – хемчикский кожуун РТ.**

**Семинарнын темазы:
«Оюн дузазы-биле уругну
экологтуг кижизидилгезин сайзырадыры».**

**Кижизидикчи башкы:
Кужугет Марта Алдын-ооловна**

2020 чыл.